

Laiklik İlkesi ve Düşünmeyi Sevmek

Av. Muhterem FİDAN

Hukuk Fakültesinin 1. sınıfında iken Hukuk Başlangıcı dersimize giren hocamız, Medeni Kanun kabul edilmesine ilişkin Gerekçe'yi okumamızı salık vermişti. Bir Osmanlıca-Türkçe sözlük almama sebep olan Medeni Kanun "Esbabı Mücibe Layihası" hukuk hayatındaki laiklik esasının ne olması gerektiği hakkında üniversitenin birinci sınıfındaki bu öğrenciye oldukça öğretici fikirler vermişti.

Gerekçe'de; Medeni Kanunun hazırlanmasından önce uygulanan hükümlerin büyük bir bölümünün ilkel bir takım kurallardan ibaret olduğu, memleket ihtiyaçlarına cevap veremediği belirtildikten sonra devamında şöyle denmektedir. "*Oysa insanlık, insan hayatı hergün, hatta her an esaslı değişimlerle içindedir. Bunun değişimlerini, yürüyüşünü, hiç bir zaman, hiç bir nokta etrafında tesbit etmek ve durdurmak mümkün değildir. Kanunları dine dayalı devletler kısa bir müddet sonra memleketin ve milletin taleplerini tatmin edemezler. Çünkü dinler mutlak ve bozulmaz hükümler içerirler. Hayat yürür, ihtiyaçlar süratle değişir, din kanunları mutlak ilerleyen hayatın huzurunda şekilden, ölü kelimelerden fazla bir kıymet, bir mana ifade etmezler, değişmemek dinler için*

bir zarurettir. Bu itibarla dinlerin bir vicdan işi olarak kalması çağdaş uygarlığın esası, eski uygarlıklarla, yeni uygarlıklar arasındaki en önemli ince farklardan birisidir" demektedir. Gerekçe'yi kaleme alan o dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'tur. Yeni kurulan Cumhuriyet'in vesayet demokrasisi içinde, dönemin Adalet Bakanı, devrimlerinin ruhunu hukukta laiklik ilkesinin anlamını, şer'i örf ve fıkıh kuralları ile idare edilmiş bir topluma büyük bir heyecan ve umut içinde meclis kürsüsünden net bir tavırla açıklayabiliyordu.

Yukarıya aldığım Gerekçe'nin sözlerini, gerçek demokrasiye geçtiğimiz söylenen bugünlerde devlet büyüklerimizden işitmek mümkün değildir. Du-

tavrını Gerekçe'nin gösterdiği gibi apaçık bir şekilde belirtiyorken, 1960'lardan sonra bu net tavır ortadan kalkmaya başladı. 1980'ler ise İslami İdeolojinin yükseliş yılları oldu. Ülkemizde burjuvazinin demokratik harekete katılımı hiç bir zaman batılı anlamda bir katılım olmadığı için, yani işe yarar bir barikatta bulunmadığı için İslami İdeoloji geniş halk kitleleri üzerine çok kolay bir şekilde empoze edildi. Artık dinsel hoşgörünün sınırı "Dinime dil uzatanın katli vaciptir" çağlıkları ile daralıyorsa, katli fermanından önce kendisi de düşünceleri ile dilini uzatamıyorsa, faili meçhul cinayetler ardı ardına geliyorsa ve bütün bunlara hiç şaşırmasak, biz hukukçular, yarın bir molla'nın kara cüppesinin arkasında bir gölge ola-

rak kendimizi görürsek buna da hiç şaşırılmaz gerekecektir. Hukuksal işlemleri yapma görevini üstlenmiş, bunu meslek edinmişler için laik esaslı hukukun anlamını bilmek ve onu korumak, uygulamak önemlidir. Mesleklerinin varoluşu, çıkarları bu kavrama bağlıdır da ondan, Hukuksal mevzuatı yutmuş hukukçular değil, düşüncelerinin genel yapısı aydınlık olan hukukçular iyi hukukçudur. Çünkü gerektiğinde hangi olayın hangi hukuksal kavrama, hangi kanun hükmüne uygun olduğunu araştırarak, okuyarak öğrenebiliriz. Di-

*Oysa insanlık, insan hayatı hergün,
hatta her an esaslı değişimlerle içindedir.
Bunun değişimlerini, yürüyüşünü,
hiç bir zaman, hiç bir nokta etrafında
tesbit etmek ve durdurmak mümkün değildir.
Kanunları dine dayalı devletler
kısa bir müddet sonra memleketin ve milletin
taleplerini tatmin edemezler. Çünkü dinler
mutlak ve bozulmaz hükümler içerirler.
Hayat yürür, ihtiyaçlar süratle değişir,*

yabildiklerimiz, zat-ı şahanelerinin "Allah'tan başka hesap verecek kimsesi olmadığını beyan" etmeleridir.

1920'lerde devlet din konusundaki

lar iyi hukukçudur. Çünkü gerektiğinde hangi olayın hangi hukuksal kavrama, hangi kanun hükmüne uygun olduğunu araştırarak, okuyarak öğrenebiliriz. Di-

Bu konulardaki mesleki tepkilerimiz, resmi geçitlerde, ulusal bayramlarda hep aynı sözcükleri, hep aynı nutku yineleyen "bir büyüğün" esneyen ağzında dağılan sıkıcı sözcükleri bizlerinde yinelemesinden öteye geçmemektir.

namik olan usul hukuku kurallarını yerli yerinde kullanmasını öğrenmiş bir avukatın durağan hukuka ilişkin bilgileri biteviye hafızasına yüklemesine bile gerek yoktur. Her özel olayda açıp okuduğumuz kanun hükmü, her uygulamasında farklı bir anlama bürünebilir. Ancak özeli yorumlama bütünü özünü kavramış bir düşünceden geçmelidir. Hukukçunun düşüncesi de mesleği için, toplumsal dinamizm için yaşamsal önem arz eden laik ilkeli hukukun anlamını özümsemeli, korumalıdır.

"İnsanların çoğu düşünmekten hoşlanmazlar, belki bu bir iyiliktir. çünkü içgüdü onları sevk ve idare eder. Fakat içgüdü, yenilenmeyen ve tazelenmeyen bir güçtür. Düşünce onu verimli kalmazsa insanda da bir arı veya karıncanınkinden daha çok gelişmez. Öyleyse düşünmekten hoşlanmayanlar için de düşünmek gerekir, hem bunların sayısı çok olduğundan düşüncelerimizin her birinin mümkün olduğunca çok faydalı olmaları gerekir. İşte bu yüzden bir kanun hükmü ne kadar genel olursa o kadar da değerli olacaktır" demektir, Henri Poincare.

(1). Her hukukçu kanun yapıcı değilse de dolaylı veya doğrudan kanun yapıcını etkiler. Hiç olmazsa bu sebeple biraz olsun düşünmeyi sevenlerden olmamızda fayda vardır. Düşünen insan tepki veren insandır aynı zamanda. Her ne kadar düşünmeyi sevenler kanunların genel olması ile faydalı olması arasında doğru bir orantı bulunduğunu varsayıyor olsa da özel olarak uygulanan kanunları da faydalı bulduğumuzdan, kimilerini "ölü ele geçirerek", "Adalet"e teslim edebiliyor, kimilerine de o genel kanunlar içinde

özel yorumlar, yollar buldurarak, hiç emek sarfettirmeksizin maddi çıkarlar sağlatabiliriz. (Her gün kamuoyuna yansıyan, sonra bir balon gibi gürlütüsü sönen yolsuzlukları, artık kanıksadığımız faili meçhul cinayetleri, şeriat isteriz diye bağırın sesleri tek tek yazmaya gerek yok.) Sağlayabiliyoruz. Biz diyoruz, çünkü sadece etkisizliğine ve tepkisizliğine kendimi dahil edebildiğim bir mesleğin icraatçısı ve katılımsız bir vatandaş olmakla bunlardan kendimi sorumlu tutuyorum. Bu konulardaki mesleki tepkilerimiz, resmi geçitlerde, ulusal bayramlarda hep aynı sözcükleri, hep aynı nutku yineleyen "bir büyüğün" esneyen ağzında dağılan sıkıcı sözcükleri bizlerinde yinelemesinden öteye geçmemektir.

Ankara Barosunun bir dergisinde (2) "Deli Dumrul ile Hukukun Genel İlkeleri Hakkında Röportaj" adlı hoş bir yazı okumuştum. Deli Dumrul'a ünlü bir kelam şöyle sorduruluyordu "peki, sen, hukuk için ne yaptın?" kendi adımı "hiç" diyorum. "Hiç, sadece birazcık düşünüyorum". "Hiç bir şey" demenin ezikliğini bile hissetmemek, iş bitirici zihniyetlerin egemen olduğu, teknolojinin görkemli iletişim araçları sayesinde kanunlar yerine kişiliklerimizin tipikleşmeye başladığı ür kütücü bir çağın ürünü olmasın.

Bu satırları yazan da "Hiç bir şey yapmadım" diyor ve bu yüzden ne Doğu'da ne Batı'da ne de artık Anadolu olmayan bir Anadolunun eski bir şehrinde kendisini hiç bir yere ait hissedemiyor.

Günlük yolumuzun dışına bir adım olsun çıkabilmek umudu ile.

(1) Henri Poincare, Bilim ve Metod-MEBYayınları

(2) Ankara Barosu Dergisi 1991 tarih, 4.sayı, Av. Şanlı ASLANGİL "Deli Dumrul ile Hukukun Genel İlkeleri Hakkında Röportaj"